

Sygn. akt III UK 98/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Dawid Miąsik

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania S. K.

od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

z udziałem zainteresowanej K. K.

o podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników i składki,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 kwietnia 2016 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 29 stycznia 2015 r.,

oddala skargę kasacyjną i zasądza od skarżącego organu rentowego na rzecz odwołującego się kwotę 120 (sto dwadzieścia) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 29 stycznia 2015 r. oddalił apelację Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego od wyroku Sądu Okręgowego w T. z dnia 12 maja 2014 r., ustalającego, że K. K. nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników i nie ma obowiązku opłacania składek to ubezpieczenie od 1 stycznia 2000 r.

Powyższe rozstrzygnięcie zostały oparte na następujących ustaleniach faktycznych. S. K., mąż K.K., jest właścicielem gospodarstwa rolnego o powierzchni 7,16 ha przeliczeniowego położonego w W. Państwo K. zawarli związek małżeński w dniu 11 września 1999 r. K. K. od 1 listopada 1997 r. do 31 grudnia 1999 r. pobierała rentę uczniowską, a od 1 marca 2000 r. ma przyznaną rentę socjalną na stałe z powodu całkowitej niezdolności do pracy. Nie pracuje w gospodarstwie rolnym męża, choć wykonuje niektóre czynności we wspólnym gospodarstwie domowym, w tym zajmuje się wychowywaniem trójki dzieci. Decyzją z dnia 20 stycznia 2014 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (dalej KRUS) stwierdził, że K. K., jako domownik (żona) rolnika, od 1 stycznia 2000 r. podlega ubezpieczeniom społecznym, a jej męża zobowiązał do uiszczenia zaległych składek wraz z odsetkami w łącznej kwocie 18.436,20 zł.

Natomiast Sądy obu instancji uznały, że K. K. nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników, ponieważ na ustalone prawo do renty socjalnej. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, ustawodawca pod pojęciem „ustalone prawo do renty” nie określił, iż chodzi wyłącznie o rentę z tytułu niezdolności do pracy, lecz generalnie o prawo do renty, a renta socjalna jest niewątpliwie rodzajem renty. Podzielając ten pogląd, Sąd drugiej instancji argumentował, że ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 277, dalej u.s.r.) zawęża krąg osób, które spełniają przesłanki do podlegania ubezpieczeniu społecznemu do osób, które nie mają, między innymi, ustalonego prawa do emerytury lub renty, a ustalenie takiego prawa może nastąpić również na podstawie „innych” przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym, a nie tylko na podstawie przepisów emerytalnych. Dodatkowo Sąd ten podniósł, że przy ocenie prawnej przedmiotu odwołania nie można pominąć wykładni celowościowej art. 7 ust. 1 oraz art. 16 ust. 3 u.s.r., która prowadzi do wniosku, że „celem i istotą wszelkiego

rodzaju ubezpieczeń społecznych jest zagwarantowanie źródła utrzymania w razie starości lub utraty zdolności do pracy związanej z pogorszeniem stanu zdrowia. W przypadku K. K. mającej ustalone prawo do stałej renty socjalnej - cel ten niewątpliwie został spełniony”.

W skardze kasacyjnej KRUS zarzucił naruszenie prawa materialnego:

1/ art. 7 ust. 1 pkt 1 i art. 16 ust. 1 pkt 1 i ust. 3 w związku z art. 6 pkt 10c oraz art. 5 u.s.r. przez niewłaściwe zastosowanie do ustalenia obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz emerytalno-rentowego w okresie od 1 stycznia 2000 r. do 1 maja 2004 r., w którym miały zastosowanie przepisy ustawy o u.s.r. w brzmieniu obowiązującym przed zmianą wprowadzoną ustawą z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2004 r. Nr 91, poz. 873 ze zm.), które stanowiły, że przez rentę rozumie się rentę inwalidzką albo rentę rodzinną. W konsekwencji w tym okresie istniał obowiązek ubezpieczenia społecznego rolników osoby pobierającej rentę socjalną;

2/ art. 7 ust. 1 pkt 1 i art. 16 ust. 1 pkt 1 i ust. 3 w związku z art. 6 pkt 10c oraz art. 5 u.s.r. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że pobieranie renty socjalnej stanowi o ustalonym prawie do renty na podstawie innych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym i w oparciu o taką błędną wykładnię niezastosowanie przepisu art. 5 w związku z art. 7 ust. 1 pkt 1 i art. 16 ust. 1 pkt 1 u.s.r. oraz przyjęcie, że brak jest podstaw do objęcia obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz emerytalno-rentowego w związku z pobieraniem renty socjalnej przez żonę rolnika w okresie od 1 stycznia 2000 r., pomimo że taki obowiązek w tym okresie istniał.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jako oczywiście uzasadnionej, wobec uznania przez Sąd, że K. K., małżonka rolnika pracująca w gospodarstwie domowym bezpośrednio związanym z gospodarstwem rolnym, nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników w okresie pobierania renty socjalnej. W ocenie skarżącego, Sąd Apelacyjny niesłusznie przyjął, że renta socjalna jest rentą przyznaną na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym,

podczas gdy jest ona świadczeniem socjalnym i nie należy do katalogu świadczeń, o których mowa w art. 6 pkt 10c u.s.r.

Skarżący domagał się uchylecia w całości zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji i zmiany wyroku Sądu pierwszej instancji przez oddalenie w całości odwołania S. K. od decyzji Prezesa KRUS, a także zasądzenia kosztów procesu według norm przepisanych, ewentualnie wnosił o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania, w tym kosztach zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie miała usprawiedliwionych podstaw już dlatego, że przedmiotem postępowania odwoławczego była decyzja z dnia 20 stycznia 2014 r. wydana na podstawie aktualnie obowiązujących przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a nie na podstawie uchylonego art. 6 pkt 9 u.s.r., którego brzmienie mogło wywoływać wątpliwości, czy domownik rolnika, który miał ustalone prawo do emerytury lub renty, albo miał ustalone prawo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych, podlegał z mocy ustawy rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu (*a contrario* do art. 7 ust. 1 tej ustawy). Istotnie przepis art. 6 pkt 9 u.s.r. stanowił, że ilekroć w ustawie jest mowa o rencie, to chodziło o rentę „inwalidzką” albo rentę rodzinną. Nawet jednak w rozumieniu tej nieaktualnej, bo nieobowiązującej w dacie wydania zaskarżonej decyzji, ani tym bardziej w dacie zaskarżonego wyrokowania, kasacyjnej podstawy zaskarżenia, ustawa nie precyzowała ani nie wymagała, aby wymienione rodzaje świadczeń rentowych przysługiwały z ubezpieczenia społecznego. Chodziło zatem o jakąkolwiek rentę „inwalidzką”, tyle że w prawie ubezpieczeń społecznych od wielu lat nie obowiązuje już pojęcie renty „inwalidzkiej”, którą zastąpiła renta z tytułu całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy. Oznaczało to, że także w poprzednim („pierwotnym”) stanie prawnym, rentą w rozumieniu ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, była każda renta „inwalidzka” przysługująca z tytułu orzeczonej niezdolności do pracy, niezależnie od podstawy prawnej jej

przysługiwania, w tym z konkretnie oznaczonego tytułu ubezpieczenia. Takim świadczeniem, tj. rentą „inwalidzką” w rozumieniu art. 6 pkt 9 u.s.r. była zatem bez wątpienia także renta socjalna, która przysługuje z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, a taki stan niezdolności do pracy oznaczał dawniej (poprzednio) obowiązujący stan „inwalidztwa”, co uprawniało konkluzję, że renta socjalna przysługująca osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy była rentą „inwalidzką” także w rozumieniu aktualnie nieobowiązującego art. 6 pkt 9 u.s.r.

Po uchyleniu tego przepisu, przez ustalone prawo do emerytury lub renty rozumie się prawo do takich świadczeń ustalonych z ubezpieczenia, a nie tylko takie prawo ustalone na podstawie przepisów emerytalnych lub innych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym, albo ustalone prawo do innych świadczeń wymienionych w art. 6 pkt 10c u.s.r. W konsekwencji także w aktualnym stanie prawnym, w którym została wydana zaskarżona decyzja, rolniczym ubezpieczeniom społecznym z mocy ustawy nie podlega domownik, który ma ustalone prawo do emerytury lub renty z jakiegokolwiek ubezpieczenia w rozumieniu art. 6 pkt 10c *in principio* u.s.r., a zatem niekoniecznie na podstawie przepisów ubezpieczenia lub zaopatrzenia emerytalnego lub innych przepisów wymienionych w powołanym przepisie prawa. Również art. 16 ust. 3 u.s.r. nie wymaga ustalenia prawa do emerytury lub renty z ubezpieczenia lub zaopatrzenia emerytalnego. Łącznie oznacza to, że domownik z ustalonym prawem do renty także z innego - niż ubezpieczenie lub zaopatrzenie społeczne - ubezpieczenia albo posiadający takie prawo ustalone na podstawie innych przepisów wymienionych w art. 6 pkt 10c u.s.r., nie podlega rolniczym ubezpieczeniom społecznym z mocy tej ustawy. Taki domownik może być dobrowolnie objęty rolniczym ubezpieczeniem społecznym tylko na wniosek, jeżeli działalność rolnicza stanowi dla niego stałe źródło utrzymania (art. 7 ust. 2 tej ustawy), z wyłączeniem wszakże emerytów lub rencistów z orzeczoną niezdolnością do samodzielnej egzystencji (art. 7 ust. 4), którą stanowi samo zaliczenie do „pierwszej grupy inwalidów” z tytułu całkowitej niezdolności do pracy (art. 6 pkt 11a tej ustawy), bez potrzeby ustalania stanu naruszenia sprawności organizmu w stopniu powodującym konieczność stałej lub długotrwałej pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w rozumieniu art. 12 ust. 5 ustawy

z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.).

Transponując ujawniony stan prawny pod ustalenia faktyczne przedmiotowej sprawy, skoro K. K. od 1 listopada 1997 r. do 31 grudnia 1999 r. pobierała rentę uczniowską, a od 1 marca 2000 r. przysługuje jej renta socjalna, przyznana na stałe z powodu całkowitej niezdolności do pracy, to posiada ona ustalone prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, która ponadto oznacza stan niezdolności do samodzielnej egzystencji w rozumieniu art. 6 pkt 11a u.s.r., w konsekwencji nie może ona podlegać nawet dobrowolnym ubezpieczeniom rolniczym, choć pozostaje z mężem rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym i wykonuje niektóre czynności domowe, w szczególności zajmuje się wychowaniem dzieci, ponieważ jako osoba z ustalonym prawem do renty socjalnej z ubezpieczenia socjalnego nie podlega rolniczym ubezpieczeniom społecznym z mocy ustawy. Domownika rolnika z ustalonym prawem do emerytury lub renty można, na jego wniosek, objąć wyłącznie dobrowolnym rolniczym ubezpieczeniem społecznym, jeżeli działalność rolnicza stanowi dla niego stałe źródło jego utrzymania (art. 7 ust. 2), z wyłączeniem wszakże emerytów lub rencistów z orzeczoną niezdolnością do samodzielnej egzystencji (art. 7 ust. 4), przez którą rozumie się zaliczenie do osób całkowicie niezdolnych do pracy (art. 6 pkt 11a u.s.r.), a tylko taki stan uprawnia do renty socjalnej. Powyższe uzasadnia wyrażenie poglądu, że domownik rolnika posiadający ustalone prawo do renty socjalnej z tytułu całkowitej niezdolności do pracy nie podlega rolniczym ubezpieczeniom społecznym z mocy ustawy, ani nawet dobrowolnym ubezpieczeniom rolniczym. W konsekwencji K. K. została bezpodstawnie objęta rolniczymi ubezpieczeniami społecznymi z mocy ustawy, przeto Sąd Najwyższy oddalił niemającą usprawiedliwionych podstaw skargę kasacyjną rolniczego organu rentowego w zgodzie z art. 398¹⁴ k.p.c., orzekając o należnych odwołującemu się rolnikowi kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym na podstawie art. 98 k.p.c.